

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**EDEBİYAT-SİNEMA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KÖFTE YAĞMURU FİLMİNİN YENİDEN
YAZMAK VE METİNLERARASILIK YÖNTEMİNE GÖRE ÇÖZÜMLENMESİ
ANALYSIS OF THE MOVIE CLOUDY WITH A CHANCE OF MEATBALLS ACCORDING TO
REWRITING AND INTERTEXTUALITY METHOD IN CONTEXT OF LITERATURE-CINEMA**

Saniye KÖKER*
Ömer Faruk ATEŞ**

Öz

Metinlerarasılık, 1960'lı yıllarda Julia Kristeva tarafından kuramlaştırılmıştır. Bundan önce edebiyat kuramcıları metinlerarasılığın kesin ve tam bir tanımını yapamamıştır. Ancak bütün metinlerin, öncekilerini yeniden ürettiği noktasında hemfikir olmuşlardır. Bu çalışmada öncelikle metinlerarasılığın ne olduğu ele alınmış, ardından Judi Barrett tarafından yazılan, Ron Barrett tarafından resimlendirilen ve sonrasında sinemaya uyarlanan "Köfte Yağmuru" animasyon film, metinlerarasılık bağlamında irdelenmiştir. Buna göre Kitab-ı Mukaddes'teki bazı ayetlerle filmdeki olay, durum ve kahramanlar arasında var olan ortak noktaların dönüştürülerek yeniden ele alındığı tespit edilmiştir. Çalışma boyunca Köfte Yağmuru filminde metinlerarası ilişkiler ve postmodernizmde dikkat çeken yeniden yazmak yoluyla yeni bir eserin nasıl vücuda getirildiği gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Metinlerarasılık, Köfte Yağmuru, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an-ı Kerim, Hz. Musa, İsrailoğulları.

Abstract

Intertextuality was turned into a theory by Julia Kristeva in 1960's. Literature theoreticians did not make an exact and complete definition of intertextuality. However came to agree that all the texts rewrite previous ones. In the study first of all it was analyzed what is intertextuality. Then, the animation movie "Cloudy With a Chance of Meatballs" which was written by Judi Barrett and illustrated by Ron Barrett and then adapted to cinema was analyzed in the context of intertextuality. In the sense of scenario, there are some references to events in the Bible in movie. According to this, it was concluded that some of the verses in the Bible was transformed and rewritten in movie text. The animation movie Cloudy With a Chance of Meatballs is shown how a new work is created through intertextual relations and rewriting method which draws attention in postmodernism.

Keywords: Intertextuality, Cloudy with a Chance of Meatballs, The Bible, Quran, Moses, Israelites.

1. Giriş

Bir metnin başka bir metin içinde dolaylı ya da dolaysız olarak devam etmesi veya kendinden önce yazılmış metinlerin diğer bir metin içinde yer alması anlamına gelen metinlerarasılık, postmodernist anlayışın önemli göstergelerindendir. Postmodern anlatıların tematik yapıları, izleksel kurguları, dil ve üslup özellikleri büyük ölçüde metinlerarasılığın ortaya çıkardığı ilişkilere göre şekillenir.

Metinlerarasılık bir kuram olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Ancak metinlerarasılığın bir terim olarak literatürde yer almasından çok daha önce kavramın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan başka kuramların olduğu görülür. Bu kuramların başında 1915-1930'lu yıllar arasında oluşan Rus Biçimciliği gelir. Fütüristlerle yakın bir ilişki içinde olan Rus Biçimcileri, edebiyat incelemesinin diğer incelemelerden ayrı, kendine özgü bir yönetime dayandırılması gerektiğini (Moran, 2013: 178) düşünerek edebiyat eserini merkeze almış ve buradan hareketle edebiyatın yazınsallığını araştırma yoluna gitmişlerdir. Edebiyattaki yazınsallığı temel olarak şiir ve roman türleri bağlamında ele alan Rus Biçimcileri geleneksel yöntemlerle yazılmış eserleri rafa kaldırıp eseri yeni bir yöntemle inceleme yolunu açmışlardır. Buna göre Rus Biçimcileri edebiyat eserlerini dilbilimsel metotla inceleyerek bu eserlerin biçimsel özelliklerinin nasıl olması gerektiği üzerinde kuramlar geliştirmişlerdir. Böylece eserin sadece biçimiyle ilgilenen, eseri merkeze alıp eser haricinde olan her şeyi dışarıda tutan bir eleştiri anlayışının geliştirildiği görülür.

Rus Biçimcilerinin metinlerarasılıkla ilgileri yapıtı artık salt kendi içerisinde ele alıp işleyişi dışında kalan tüm unsurları bir kenara itme düşüncesinden az çok vazgeçerek onu belli bir yazınsal bütün içerisine yerleştirmeleri yani onu başka yapıtlarla ilişkilendirerek ele almaları (Aktulum, 2000: 20) şeklinde görülür. Bir eserin başka eserlerle ilişkilendirilerek ele alınması gerektiğini düşünen Victor Sklovski, bir yapıtın biçiminin ve gelişiminin (biçimsel olarak) algılanmasının ancak onun başka yapıtlara göre, başka yapıtların alanına sokularak gerçekleşebileceğini, biçimcilerin iç dinamiğinin bu gelişimin izlenmesiyle anlaşılacağını

* Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

** Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.

savunur (Aktulum, 2000: 20-21). Metinlerarasılık kavramını doğrudan kullanmayan Rus Biçimcileri, birbiriyle ilişkilendirilen eserler vasıtasıyla eskinin/geleneksel olanın giderek azalan önemine karşılık yeni bir biçimin önemine işaret ederler.

Metinlerarasılığın öncülerinden olan Mikhail Bakhtin, bu kuramı “söyleşimcilik” kavramı adı altında ele alır. Bakhtin, söyleşimciliği birbirinden etkilenen metinlerin çoksesliliğinde arar. Buna göre en az iki metin arasında var olan çokseslilik yazınsallığın temel ölçütünü oluşturur. Bakhtin, bir metnin kendisinden önce yazılmış diğer bir metinden önemli ölçüde etkilendiği, etkilenme oranı sıfır olan, içinde kendi söyleminin geliştirdiği söylemden başka hiçbir söylem bulunmayan bir eser yazmanın olanaksızlığı üzerinde durur. Üretilen her yazınsal yapıt, kendinden önce yazılan yapıtlarla bir etkileşim içine girer ve bu yapıtlar arasında gerçekleşen bir ortaklık söz konusu olur.

Bakhtin, metinlerarasılık bağlamında birbirinden etkilenen eserleri sadece biçimsel özellikleri yönüyle değil eserlerin birbiriyle olan bağlantısına, sözcüklerin, cümlelerin birbirlerinden ne derecede ve nasıl etkilendiklerine değinerek sadece biçimi öne alan Rus Biçimcilerinden ayrılır. Onun söyleşimcilik etrafında kurduğu metinlerarasılığın özünde, bir sözün/yapıtın varlığının ancak başka bir sözle/yapıtla girdiği ilişkiye bağlı olduğu, bu türden bir ilişki kurulamayan sözlerin/yapıtların yaşama imkânının olamayacağı görüşü yatar.

Bakhtin’in yazınsal bir ölçüt olarak kabul ettiği çokseslilik, metinler arasında tek bir söylemin olamayacağı, bir metnin anlamının sadece bir yazar tarafından oluşturulamayacağı, metnin onu okuyan okur tarafından da geliştirilebileceği gerçeğini ortaya koyar. Metinlerin bu özelliği sayesinde bir metinden başka bir metne doğru gidip gelen sürekli bir akım oluşur. Çift yönlü gelişen bu durum aynı zamanda sözcüklerin tarihsel ve toplumsal boyutunu kapsayan bir bağın varlığını da içine alır. Birbiriyle ilişkilendirilen bu söylemler artık tarihsellikten ve toplumsallıktan ayrı düşünülemez olur. Neticede yeryüzünde söylenmemiş hiçbir söz olmadığına göre birbirinden etkilenmeyen, birbirinin alanına girmeyen hiçbir söylem de olamaz. Böyle bir durum karşısında Bakhtin’in temel ölçüt olarak aldığı çokseslilik, teksesliliğin evrilmesi sonucunda mevcudiyet kazanmış olur (Aktulum, 2000: 25-28).

Bakhtin’in söyleşimcilik kuramı etrafında ortaya koyduğu görüşleri büyük ölçüde benimseyen ve geliştiren Julia Kristeva, Bakhtin’den yıllar sonra, 1960-1970 yılları arasında, onun bu görüşlerini metinlerarasılık kuramı adı altında ele alıp yeniden tanımlama yoluna gitmiştir. Kristeva metinlerarasılığı, her metin bir alıntılar mozaïği gibi oluşur, her metin kendi içinde başka metnin eritilmesi ve dönüşümüdür (Kristeva, 1969: 52’den akt. Aktulum, 2000: 41) şeklinde tanımlar. Onun bu tanımı metinlerarasılığı, bütün metinlerin iç içe geçtiği, her metnin bir başka metne eklenerek yeniden sunulduğu homojen bir düzleme oturtur.

Kristeva, metinlerarasılık kavramını yapısalcıların dil konusunda ortaya koydukları düşüncelerin merkezinde temellendirir. Dillerin yapısal özelliklerini inceleyerek dilbilim çalışmalarına ağırlık veren İsviçreli dilbilimci Ferdinandde Saussure’nin ortaya koyduğu fikirler, Kristeva’nın metinlerarasılıkla ilgili düşüncelerine referans olur. Saussure’nin dil ile söz arasındaki ayrımı Kristeva için önemli bir noktayı aydınlatır. Saussure, dili soyut kurallardan oluşan soyut bir sistem; sözü ise soyut olan bu dilin konuşma şeklinde ortaya çıkan somut bir kullanım olarak tanımlar. Doğada nedensiz bir biçimde bulunan dil genel bir sistemi, bu dilin içinde tek tek yer alan sözler ise, bu sistemin parçalarını oluşturur (Moran, 2013: 187).

Yapısalcılar, bütün halinde bulunan bir metni tek tek parçalara ayırarak o metni yeniden anlamlandırmaya çalışmışlardır. Böylece tamamlanmış bir metinde anlaşılmayan, dikkat edilmeyen yerler bulunup gösterilerek metin yeni baştan kurulmuştur. Bu sistem içinde metni oluşturan nesnelere kendi başlarına taşıdıkları anlamla değil öteki öğelerle olan ilişkilerinde kazandıkları anlamla öne çıkarlar. Onlara anlam kazandıran bu sistem içindeki birbirleriyle olan bağlantıları, ilişkileridir (Kolcu, 2011: 262). Saussure’nin yapısalcı yaklaşımını Kristeva, metinlerarası düzleminde ele alarak metni tamamlanmış bir bütünlükten uzaklaştırmış, metnin alanını sonsuzluğa kadar genişletmiştir. Çünkü her yazı yalnızca yazılmış metinlerin toplamını göz önünde tutmaz, aynı zamanda etrafındaki tüm söylemlerin içerisine de dalar (Aktulum, 2000: 45). Metinlerarasılığı yeniden bir üretim işi olarak gören Kristeva’ya göre asla tamamlanmış bir metin yoktur. Her metin başka bir metnin içinde, daha önce kullanılmış başka sözcüklerle yan yana gelerek veya bir metnin içinde geçen sözcüğe başka bir metinde farklı bir anlam yüklenerek yeni biçimlerle, yeni anlamlarla devinimsel bir döngüde tekrardan yaratılmaktadır. Metnin bu özelliği Kristeva’nın metni bir “alıntılar mozaïği”ne benzetmesini de anlamlı kılar (Aktulum, 2000: 43).

Metinlerarasılık kavramıyla ilgili önemli çalışmalar yapmış bir başka kuramcı Michael Riffatterre, diğer kuramcıların görüşlerine az çok katılmakla birlikte, metinlerarasılığın daha önce gözden kaçırılmış ya da görmezlikten gelinmiş bir yönüne ışık tutar. Riffatterre özellikle de Kristeva’nın hiç değinmediği metinlerin

okuyucularını ele alır. Onun metinlerarasılık kuramı, metin ile okur arasında var olan bağı ortaya koyma esasına dayanır. Riffatterre, bir eserin anlamını üreten okurdur, okurun yorumu sayesinde eser bir anlam kazanır, düşüncesinden hareketle kendi kuramını alımlama estetiği çerçevesinde geliştirir. Metinlerarasının her şeyden önce bir okuma etkinliğine bağlı olduğunu söyleyerek ilk kez okura önemli bir işlev yükler. Metinlerarası göndergeyi tanımak ve ne olduğunu, nereden geldiğini belirlemek okura düşer. (...) Yazınsal iletişim ve metinler arasındaki ilişkiler okurca algılanmadıkça gerçekleşmez (Aktulum, 2000: 60). Metnin anlaşılabilirliği noktasında okura önemli bir misyon yükleyen Riffatterre, okuru metinler arasındaki geçişkenliği sağlayan bir konuma yerleştirir.

Metinlerin okunup anlaşılması, boşlukların doldurulması ve bu sayede metnin özerk bir kimliğe kavuşturulması bakımından okurun rolünü aktif kılan Riffatterre, aynı zamanda geleneksel eserlerin/romanların sistematik bir şekilde olayları neden-sonuç bağlamı içinde ele alıp okura ucu açık hiçbir alan bırakmayan, böylece okuru eser karşısında edilgen bir konuma sokan anlayışın metinlerarasılık vasıtasıyla terk edildiği gerçeğini ortaya koymuş olur. Sonuçta, bir postmodern romanın algılanması haz, zevk, heyecan düzlemlerinde oluşmaktan çok metinler arasılık bağlamında bir yapbozun tamamlanması, bir bulmacanın çözülmesi şeklinde vücut bulur (Sazyek, 2002: 504). Bu da metinlerin okurca anlaşılmasının önemini gözler önüne serer. Okura böyle bir görev vermek yazarın da sonunu hazırlamak anlamına gelir. Bu durumda metinlerden metinlere, göstergelerden göstergelere açılan ve açıldıkça kapanan, bitimsiz bir devinim içinde gezinen, hiçbir zaman ele geçirilemeyecek, dizginlenemeyecek, hepçileyin ertelenmiş olacak olan 'anlam'ı yaratan, yazar değil, bunun asla tüketilemeyecek sayısız anlamlardan biri olduğunu ve diğer okuma edimlerinden hiçbir ayrıcalıklı ya da üstün tarafı olmadığını bilen 'okur'dur (Kızıler, 2006: 172). Okurun bilgisi ve anlayışı sayesinde her metin, kendi kendini yeniden yazarak asla bitmeyen bir sürecin sonsuz noktasında bulunur.

Buraya kadar metinlerarasılığın çok farklı biçimlerde tarif edildiği başka bir deyişle tam/kesin bir tanımının yapılamadığı özetlenmeye çalışılmıştır. Her kuramcı bu ucu açık kavramı kendi görüşleri etrafında biraz eksilterek, biraz artırarak tanımlama yoluna gitmiştir. Tanımlar ne kadar çeşitli olursa olsun metinlerarasılığın tek bir metin olamayacağı, yazılan her metnin daha öncekileri yeniden üretip dönüştüreceği düşüncesi bir uzlaşma noktası olarak kabul edilmiştir.

Metinlerarasılık kuramını sonlandırmadan önce bir noktaya daha değinmekte fayda vardır. Julia Kristeva'nın 1960'lı yıllarda kuramsal çerçevesini çizdiği metinlerarasılık kavramı, yazılmış edebi metinlerin alanlarıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda postmodern bir yaşam tarzının getirisi olarak farklı sanatsal disiplinler tarafından da kullanılmıştır. Metinlerarasılığı bir yöntem olarak kullanan bu sanatsal alanlardan biri de müziklerarasılıktır. Bir bestecinin var olan bir çalışmanın ayırt edici bir özelliğini o tarzda başka bir çalışmayla ilişkilendirmeden olduğu gibi almasıyla gerçekleşen biçimsel metinlerarasılık ile yeniden üretilen yapıtlar müzikler arası bir alışverişi ortaya çıkarmaktadır. (...) Müzikal metinlerarasılığın arkasındaki en önemli varlık, bestelerin kendi içinde veya kendilerinden alıntılardıkları anlamlı ya da anlamsız alıntılarla aralarında kurdukları bağ ile yeniden üretilen anlamlı bir bütün haline gelmiş olmalarıdır (Önal, 2013: 78). "Köfte Yağmuru" adlı animasyon filmde kullanılan müzikler, müziklerarasılık bağlamında zengin bir malzemeyi ihtiva etmektedir. Ancak filmin bu yönüyle ele alınması ve irdelenmesi ayrı bir ihtisas alanı gerektirdiği için "Köfte Yağmuru" müziklerarasılık çerçevesinde incelenmeyecektir.

2. Köfte Yağmuru ve Metinlerarasılık

2009 yılında gösterime giren "Köfte Yağmuru"¹ adlı animasyon film, Judi Barrett tarafından yazılan ve Ron Barrett tarafından resimlenen "Cloudy With a Chance of Meatballs" (Barret, 1978) adlı çocuk kitabından sahneye uyarlanmıştır.² Filmin konusu³, küçük yaşlardan beri mucitliğe heves saran Flint Lockwood'un yapmış olduğu icatlarının kasabanın başına olmadık belalar getirmesi üzerine kurulur. Flint, çok hevesli olmasına rağmen başlangıçta son derece beceriksiz bir mucittir. İcatlarıyla her ne kadar kasabasında yaşayan insanları mutlu etmeyi hedeflese de hiçbir icadı onu bu hedefine ulaştıramaz. Fakat Flint, inancını hiçbir zaman yitirmez. Bütün başarısızlıklarına rağmen yaptığı son icadı, suyu yiyeceğe dönüştüren bir makine, onun mucitlik kariyerinde bir dönüm noktası olur. Flint'in tasarladığı bu makine kazara kasaba meydanını altüst ederek göklere fırladığında kasabadaki herkes şaşkıncu bir şekilde gökten çizburger yağdığını görür⁴. Flint, makinesinin çalışmadığını düşündüğü anda birden böyle bir olayla karşılaşınca ne kadar büyük bir icat yapmış olduğunun farkına varır.

¹ CHRIS, Miller, LORD, Phil (2009), Cloudy With a Chance of Meatballs (Köfte Yağmuru), ABD: Sony Pictures Studios.

² Cloudy With a Chance of Meatballs adlı çocuk kitabının kapak resmi Ek-1'de verilmiştir.

³ Köfte Yağmuru filminin kapak resmi Ek-2'de verilmiştir.

⁴ Filmde gökten çizburgerin yağdığı sahne Ek-3'te verilmiştir.

Köfte Yağmuru filminin Hz. Musa ve onun kavmi olan İsrailoğullarına yaptığı gönderme Flint'in icat ettiği bu makineyle başlar. Hz. Musa, Firavunun zulmüne uğrayan İsrailoğullarını bu zulümden kurtarıp onların Allah tarafından lütfedilen müreffeh bir hayata kavuşmasına vesile olmuştur. Allah, İsrailoğulları üzerindeki nimetlerini çoğaltıkça onlar Allah'ın kendilerine verdiği bu nimetlere, kanaatsizlikle karşılık vermişlerdir. Onların bu kanaatsizliğine filmde açgözlülük izleği üzerinden bir gönderme yapılır.

Filmin mekânı olan Swallow Falls, Atlantik Okyanusu kıyısında küçük bir kasabadır. Bu kasaba sardalyalarıyla ünlüdür. Ancak bir gün Bebek Brent'in dünyaca ünlü sardalya fabrikası kapanır. Çünkü herkes sardalyanın ne kadar iğrenç olduğunu fark eder. Böylece satılmayan sardalyaların hepsini kasaba halkı yemek zorunda kalır. Hayatın sıkıcı ve zevksiz olduğunu söyleyen filmin kahramanı "*Her şey bitti derken yenilgiye baktım ve umudu gördüm.*" diyerek filme giriş yapar. Filmde buraya kadar anlatılanlar, İsrailoğullarının kendilerine verilen nimetlerle yetinmeyip daha fazlasını ya da daha farklı şeyler istemesini hatırlatır. Filmde tek tip de olsa bir yiyecek varlığı görülmektedir. Sardalya balığı ve onun her çeşidinde yapılan yemekler (sardalya konservesi, sardalya tost, sardalya şekerlemesi, sardalya suyu, vs.) insanlar tarafından iğrençlik olarak algılanmakta ve bu da onları mutsuz etmektedir. Filmin ilerleyen bölümlerinde bu basit gibi görünen durum anlamlı bir hale bürünerek yiyecek çeşitliliği ve bolluğundan kaynaklanan büyük bir felakete neden olacaktır.

Kahramanın söylediği son cümle, her şey bitti derken yenilgiye baktım ve umudu gördüm, yenilgilerle büyüyen bir zaferi de hatırlatır. Hz. Musa, Firavunun ağır baskısı altında ezilen İsrailoğullarını kurtarıp Firavun ve kavmini mucizeleriyle yok ettikten sonra onları Allah'ın lütuflarıyla dolu bir hayata kavuşturmuştur. Kitab-ı Mukaddes'te Firavunların bu durumlarını ve İsrailoğullarının kurtuluşunu bildiren ayetler şöyledir:

İşte, İsrailoğullarının kavmi bizden çok ve kuvvetlidir; gelin, onlara karşı akıllıca davranalım, yoksa çoğalacaklar ve olur ki, cenk vuku bulunca, onlar da düşmanlarımızla birleşirler ve bize karşı cenk edip memleketten çıkarlar (Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Çıkış: 1/9-10. 1997: 57). (...) Gerçekten sizi ziyaret ettim ve Mısır'da size yapılanı gördüm; ve dedim: Sizi Mısır'ın sıkıntısından, Kenânlı ve Hittî ve Amorî ve Perizzî ve Hivî ve Yebusîlerin diyarına, süt ve bal akan diyara çıkaracağım (Çıkış: 3/16-17: 59).

Allah, İsrailoğullarını uğradığı bu zulümden kurtarmak ve güçlünün elinde bulundurduğu iktidarı altüst edip güçsüzün ve ezilmişin haklarını korumak amacıyla Hz. Musa'yı bu kavmin başına peygamber olarak göndermiştir. Hz. Musa'nın İsrailoğullarına gönderilmesi Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir:

Biz de istiyorduk ki; o yerde ezilmekte olanlara lütfedelim, onları öncül imamlar yapalım, hem onları vârisler kılalım...ve arzda onlara kuvvet ve müknet (iktidar) verelim de Firavun'a ve Hâmân'a ve ordularına, onlardan korktukları şeyi gösterelim (Kasas, 28/5-6. Yazır, 2000: 386-387).

Böylece ezilen ve yenilgiye uğrayan İsrailoğullarının Mısır ülkesinden Hz. Musa tarafından çıkarılmalarını ve daha güzel bir ülkeye doğru yol almalarını onların bir zaferi olarak yorumlamak mümkündür. Ancak umutla beslenen bu zafer gerçekte büyük bir umutsuzluk ve felaketle sonuçlanır. Nitekim İsrailoğulları, Hz. Musa'nın sözlerine uymadıkları için nasıl ki Allah tarafından cezalandırılmışsa, filmdeki kasaba halkı da açgözlülükleri nedeniyle kendi felaketlerini hazırlamıştır.

Filmdeki belediye başkanı, insandaki hırs ve açgözlülüğün bir temsili durumundadır. Özellikle de insanlardaki açgözlülüğün sebep olduğu felaketler izleğine bağlı olarak kurgulanmış olan bu eserin odak noktasında bulunan bir karakterdir. Belediye başkanının iktidar olma, daha fazla büyüüp gücü elinde bulundurma hırsı Mısır Firavunlarının hırslarına bir gönderme niteliğindedir.

Gücü ve iktidarı ellerinde bulunduran ve kendilerini tek hâkim olarak gören Mısır Firavunları, sahip oldukları bu zenginliği korumak ve daha da artırmak adına kapıldıkları hırs ve açgözlülüklerinin cezasını çekmişler ve büyük bir helake uğramışlardır. Filmde de belediye başkanının "*Ünlü olmalıyım. İnsanlar bana bakıp şöyle demeliler: En büyük belediye başkanı.*" sözleri ondaki bu büyük olma hırsını, küçük bir yerde küçük bir belediye başkanı olmamak için sebep olacağı felaketin de başlangıcını ortaya koyar.

Flint Lockwood'un icadı olan suyu yiyeceğe dönüştürme makinesinin gökten yağdırdığı çizburgerler ilk olarak herkes tarafından hayretle karşılanır. Ancak daha sonra o zamana kadar sardalyadan başka bir şeyle beslenmeyen kasabaya çizburgerlerin yağması muhteşem bir icat olarak kabul edilir. İnsanlar, gökten bir hazinenin yağdığını düşünerek Flint'in başına toplanırlar ve bir kez daha yiyecek yağdırmasını isterler. Onların bu istekleri zamanla büyük bir açgözlülüğe dönüşür ve daha çok ve daha çeşitli yiyecekler isteme haline gelir.

Filmdeki bu açgözlülük ve daha da fazlasını isteme, Hz. Musa'nın kavmi olan İsrailoğullarının yaşadığı olayları hatırlatır. Zira onlar için de Allah tarafından gökten kudret helvası ve bildircin eti yağdırılmış; ancak onlar kendilerine sunulan bu nimetler karşısında hep daha fazlasını istemişler ve giderek açgözlü ve inkârcı bir topluluk haline gelmişlerdir. Burada söz konusu edilen kudret helvası, yiyecekleri kalmayan İsrailoğullarına gökten Allah tarafından yağdırılmıştır. Kitab-ı Mukaddes'te kudret helvası şöyle anlatılır:

Ve man, kişniş tohumu gibi idi ve görünüşü ak günnük görünüşü gibi idi. Kavm dolaşır ve onu devşirirlerdi ve değirmende övütürler yahut havanda döverlerdi ve tencerede haşlar ve ondan pideler yaparlardı ve tadı taze yağ tadı gibi idi. Ve geceleyn ordugâh üzerine çiğ indiği zaman, üzerine man inerdi (Sayılar: 11/7-8-9: 174).

Burada "man" olarak tabir olunan yiyeceğin kudret helvası olduğu, Kitab-ı Mukaddes'te kudret helvasına bu ismin verildiği anlaşılmaktadır.

Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de geçen ayet ise şöyledir:

Mamâfih biz onları on iki sıpta (kabileye), o kadar ümmete ayırdık ve Mûsâ'ya –kavmi kendisinden su istediği vakit- şöyle vahyettik: 'Vur asân ile taşla!' O vakit ondan on iki göz (pınar) akmaya başladı, nâs/(insanlar)ın her kısmı kendi su alacağı yeri belledi. Bulutu da üzerlerine gölgelik çektik, kendilerine kudret helvasıyla bildircin da indirdik (ihسان ettik) ki: Size merzuk (nasip) kıldığımız nimetlerin temizlerinden yeyin diye, bununla beraber, (sapkınlarıyla) zulmü bize etmediler, velakin kendi nefislerine zulmediyorlardı (A'raf, 7/160: 172).

Köfte Yağmuru filminin metinlerarasılık boyutu burada bahsi geçen gökten yiyecek yağdırılması ve bu yiyecekler karşısında insanların gittikçe artan açgözlülüklerine bağlı olarak başlarına gelen felaketlerin anlatılması olayına dayanır. Filmin kahramanı ve aynı zamanda mucit olan Flint Lockwood, icadı sayesinde kasabasına tam anlamıyla cennetkine benzer bir hayat getirmiştir. O güne kadar sardalya yemekten bıkmış olan bu insanlar artık kendi istedikleri türlü türlü yiyecekleri Flint'e sipariş verip istedikleri kadar yerler. Kasaba halkının bu tek çeşit yemekten çok çeşit yemeğe geçmeleri ve bu konudaki istekleri Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının istekleriyle bağlantılı bir şekilde ortaya konur:

Ve kavm Rabbin kulağında kötülükten şikayet edenler gibi oldu; ve Rab işitti ve öfkesi alevlendi ve Rabbin ateşi onlar arasında yandı ve ordugâhın kenarında olanları yedi. Ve kavm Musa'ya feryat etti ve Musa Rabbe yalvardı ve ateş yatıştı. (...) Ve onların arasında olan karışık halkın iştahları çok arttı ve İsrailoğulları da yine ağlayıp dediler: Bize kim et yedirecek? Mısır'da parasız yediğimiz balığı, hıyarları ve karpuzları ve pırasaları ve soğanları ve sarımsakları hatırlıyoruz; fakat şimdi canımız kurudu; hiçbir şey yok, ancak bu manı görüyoruz (Sayılar: 11/1-2-4-5-6: 146-147).

Ayetlerde görüldüğü üzere, İsrailoğullarının tek yiyeceği olan man yani kudret helvası ve topluluğun bundan duydukları memnuniyetsizlik ile filmdeki kasaba halkının tek yiyecekleri olan sardalya ve bundan duymuş oldukları bıkkınlık arasında ortak bir nokta vardır. Filmin başında kasaba halkının satılamayan bütün sardalyaları yemek zorunda kalmalarından ve bu durumun onlar için ne kadar tiksindirici bir şey olduğundan bahsedilir. Böylece Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının bu tek tip yiyecek karşısında Hz. Musa'ya ağlayıp yakarmaları ile filmdeki kasaba halkının aynı şekilde tek tip yiyecekte duydukları bıkkınlık arasında bir ilişkinin olduğu görülür.

İsrailoğullarının bu tek yiyecek karşısındaki tutumları Kur'an-ı Kerim'de de benzer bir şekilde dile getirilir:

Ve bir vakit, "Yâ Mûsâ! Biz bir türlü (tek çeşit) yemeğe kabil değil katlanamayacağız, artık bizim için Rabbine dua et, bize arzun yetiştirdiği şeylerden; sebzesinden, kabağından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından çıkarsın!" dediniz (Bakara, 2/61: 10).

Filmin Kitab-ı Mukaddes ile metinlerarası boyutunu ortaya koyan diğer bir nokta gökten yiyecek yağması olayıdır. Kitab-ı Mukaddes'in Çıkış bölümünde yer alan ayetlerde Allah'ın İsrailoğulları için gökten yiyecek yağdırması şöyle anlatılır:

Ve Rab Musa'ya dedi: İşte, ben sizin için gökten ekmek yağdıracağım. (...) Ve Musa dedi: Rab size akşamleyin yemek için et ve sabahleyin doyuncaya kadar ekmek verdiği zaman bileceksiniz; çünkü kendisine karşı söylenmelerinizi Rab işitiyor ve biz neyiz? (...) Ve vaki oldu ki, akşamleyin bildircinlar çıkıp ordugâhı kapladılar ve sabahleyin ordugâhın etrafına çiğ düşmüştü. Ve düşmüş olan çiğ kalkınca, işte, çölün yüzünde, toprağın üzerinde, kırağı gibi küçük, yuvarlak bir şey vardı. (...) Ve Musa onlara dedi: Bu, Rabbin yemek için size verdiği ekmektir (Çıkış: 16/4-8-13-14-15: 72).

Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarına bildircin etinin nasıl gönderildiği ile ilgili olan ayet ise şöyledir:

Ve Rab tarafından bir yel çıktı ve denizden bildircinlar getirdi ve ordugâhın etrafında, bu tarafta bir günlük yol ve o bir tarafta bir günlük yol kadar, yerin yüzünden yukarı iki arşın kadar yüksekliğinde olmak üzere ordugâhın

üzerine düşürdü. Ve bütün o gün ve bütün o gece ve bütün ertesi gün kavm kalkıp bildircinleri topladılar.(...) (Sayılar: 11/31-32: 148).

Filmde Swallow Falls kasabasındaki herkes gökten yiyecek yağmasını memnuniyetle karşılar. Bu durumda en çok mutlu olan da belediye başkanıdır. Belediye başkanı Flint'e günde üç öğün yiyecek yağdırmasını söyler. Böylece kasabasını turizm cenneti haline getirerek kendi şöhretini de Flint üzerinden garanti altına almayı sağlamaya çalışır. Ancak işler hiç de sanıldığı kadar güzel ve iyi gitmez. İnsanlar Flint'e art arda yiyecek siparişleri verir. Flint de herkesin isteğine göre bu siparişleri gökten yağdırır. Fakat bir süre sonra makine kontrolden çıkar. Bir gün yolda yürüyen Flint'in önüne devasa bir sosisli sandviç düşer. Ardından etrafına bakar ve her yerde dev boyutlarda sosislilerin olduğunu görür, hemen laboratuvarına koşar. Makinesinin tehlike ölçer ibresi sarıda yani tehlike sinyalindedir ve Flint, bu durum karşısında ne yapacağını tam olarak bilemez. Tam o esnada yanına belediye başkanı gelir ve ne yapması gerektiğini ona söyler. Sosislilerin çok lezzetli olduğunu, yarınki turizm açılışı için biraz spagetti ve köfte yağdırmasının iyi olacağını belirtir. Ancak Flint, bir sorunun olduğunu söyleyerek bu sorunu açıklar. Makinenin, yiyeceğin genetik yapısını mikrodalga radyasyonla değiştirerek daha fazla yiyecek istedikçe daha fazla komut aldığını ve daha fazla radyasyon salgılayıp yiyecek moleküllerinin daha fazla değiştiğini söyler. Ve bu yüzden yiyeceklerin gittikçe büyüdüğünü belirtir. Ancak açgözlülükte sınır tanımayan belediye başkanı bu durumu önemsemez ve ne kadar büyük olursa o kadar iyi olacağını söyleyerek işine devam etmesini telkin eder. Bu noktadan sonra Swallow Falls kasabasının başından beri farkına varmadığı felaket başlar. Kasabanın turizme açılacağı gün bir anda gökyüzünü kara bulutlar kaplar ve fırtına çıkar. Flint'le beraber kasabada bulunan tüm insanlar ileride dev bir spagetti hortumunun her şeyi içine alarak kendilerine doğru ilerlediğini görürler. İnsanlar sağa sola kaçışmaya başlar. Spagetti hortumu⁵ önüne çıkan her şeyi içine alır. Bu durum karşısında dehşete düşen Flint, gökten yağın dev boyutlardaki yiyeceklerin arasından güçlkle ilerleyerek makineyi kapatmak için laboratuvarına koşar. Flint laboratuvarına vardığında belediye başkanının makine başında siparişler verdiğini görür ve hemen onu durdurmak ister. Ancak başkan buna müsaade etmeyerek Flint'in makineyle iletişim kurmasını sağlayan şifreyi yok eder. Makine infilak ettikten sonra Flint, başkana tam olarak ne sipariş ettiğini sorar. Başkan da "Vegas usulü patlayıncaya kadar ye menüsü" istediğini söyler. Spagetti fırtınası ve yağmurundan sonra şimdi kasaba halkı daha büyük bir felaketle karşı karşıyadır. Gökten yağın dev karpuzlar, pastalar, makarnalar, peynirler, meyveler, soslar her yerde her an insanların üzerlerine yağmakta; yollarını kapatmakta; insanlar oraya buraya koşarak kendilerini korumanın yollarını aramaktadırlar.

Filmde buraya kadar anlatılanlar, metinlerarasılık bağlamında Allah'ın İsrailoğullarına bahsettiği nimetlere bu topluluğun kanaat etmeyip daha fazlasını istemeleri sonucunda onların uğradıkları felaket silsilesinin bir bölümüne göndermede bulunur. İsrailoğullarının kendilerine sunulan nimetler karşısında takındıkları tavır Kitab-ı Mukaddes'te şöyle anlatılır:

Ve kavme de: Yarın için kendinizi takdis edin ve et yiyeceksiniz; çünkü: Kim bize et verecek? Çünkü Mısır'da halimiz iyi idi, diyerek ağlayışımızı Rabbe işittirdiniz; Rab de size et verecek ve yiyeceksiniz. Bir gün, iki gün ve beş gün ve on gün ve yirmi gün değil, fakat bütün bir ay, burnunuzdan gelinceye kadar ve size tikslenme verinceye kadar yiyeceksiniz; çünkü aranızda olan Rabbi reddettiniz ve onun önünde: Niçin Mısır'dan çıktık? diyerek ağladınız (Sayılar: 11/18-19-20: 147).

Köfte Yağmuru filminde insanların artan iştahları nedeniyle giderek kanaatsizleşen ve hep daha da fazlasını isteyen hâlleri karşısında yiyecek fırtınası şeklinde ortaya çıkan bu felaket, Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının yaşadığı felaketi hatırlatır.

Filmin başlarında gökten insanların üzerine yağın yiyecekleri herkes toplar; kimi arabasının içindeyken, kimi sokak ortasında yken ve kimileri de buldukları herhangi bir yerden üzerlerine düşen bu yiyecekleri zevkle yer. Ancak makinenin kontrolden çıkıp dev boyutta yiyecekler yağdırması üzerine oluşan felaketten sonra, kasabanın her yeri dev yiyeceklerle kaplanır. Kasaba, oradaki insanlar için artık yaşanmayacak bir hale gelir. İnsanların içine düşmüş oldukları bu felaket durum, Kitab-ı Mukaddes'te benzer bir biçimde İsrailoğulları için anlatılmıştır:

Ve et daha dişleri arasında iken, çiğnemededen evvel, kavme karşı Rabbin öfkesi alevlendi ve Rab, kavmi gayet büyük vuruşla vurdu. Ve o yerin adı Kibrot-hattaava (iştah kabirleri) konuldu, çünkü iştahlanan kavmi orada gömdüler (Sayılar: 11/33-34: 148).

Kur'an-ı Kerim'de de İsrailoğullarının tek çeşit yiyeceğe tahammül edemeyip yerin yetiştirdiği türlü türlü yiyeceklerden istemeleri sonucu uğradıkları felaketlerden bahsedilir:

⁵ Spagetti hortumu Ek-4'te verilmiştir.

(Mûsâ), “Yâ!.. O hayırlı olanı, o daha aşağı olanla değişmek mi istiyorsunuz? (Öyleyse) bir kasabaya inin, o vakit size istediğiniz (şeyler) var” dedi. (Bu davranışlarından dolayı) üzerlerine de zillet ve meskenet binası kuruldu ve nihayet Allah’tan bir gazaba değdiler. (...) Evet öyle (oldu); çünkü isyana daldılar ve aşırı gidiyorlardı (Bakara, 2/61: 10).

İsrailoğullarının başına gelen felaketin nedeni “Köfte Yağmuru” filminde insanların kanaatsizlik ve açgözlülüğüne bağlı olarak gelişen bir felaketin nedeni ile ortak bir paydada birleşir. Filmdeki insanların yiyeceğe karşı artan ihtirasları, onları açgözlülükle beslenen bir felaketin eşiğine götürür. Bu yiyecek ihtirası ve gittikçe artan açgözlülük temaları özellikle belediye başkanının kişiliğinde açıkça ortaya konur. Başkanın daha çok para kazanma, ünlü olma gibi istekleri bu yiyecek zenginliğinin ortaya çıkardığı ihtirasla daha da büyür.

Flint’in çalışma laboratuvarına giden yol ile filmdeki açgözlülük izleğine bağlı olarak gelişen yiyeceklere karşı zafiyet ve daha da çok yemek yeme hırsı ince bir detayla vurgulanmıştır. Flint, söz konusu olan bu laboratuvara bir klozetin deliğinden geçerek ulaşır. Klozet, Flint’in icatlarını yaptığı yer ile bağlantısını sağlayan bir kapı/geçit konumundadır. Filmde klozete böyle bir anlam verilmesi, insan ne kadar güzel bir şey yaparsa yapsın onu bu işe sürükleyen şeyin yiyecek ihtirası/yiyecek/mide ile yapılması eleştirisini de beraberinde getirir. Flint’in laboratuvarına tuvaletten geçilmesi bu eleştiriyi açıkça ortaya koyar. İcatta başlangıç klozetten yapılır, icadın neticesi ise istenmeyen, iğrenç bir şekilde nihayet bulur. Bu bakış açılarından hareketle Köfte Yağmuru filminde açgözlülük, başta belediye başkanı olmak üzere kasaba halkının bitmez istekleri üzerinden işlenmiş ve bu durumla ilgili kimi bölümler kutsal kitaplardaki bölüm ve ayetleri hatırlatır biçimde kurgulanmıştır.

Köfte Yağmuru animasyon filminde Kitab-ı Mukaddes doğrudan doğruya anılmaz. Ancak filmde anlatılanların kurgulanışı ve bu kurgu içinde yer alan öğelerin sunumu, hiçbir metnin tek bir metin olmadığını dolayısıyla her metnin kendinden önceki metinlerden izler taşıdığını ortaya koyan metinlerarasılığın ince bir örneğini oluşturur. Film, konu itibarıyla sardalyadan başka yiyecek bir şeyleri olmayan bir topluluğun, suyu yiyeceğe dönüştüren bir makinenin icadıyla birlikte değişen yaşamlarını konu alırken, başlangıçta yiyecek cennetine dönen kasabanın muhteşem hayatının insanların açgözlülüğü ve olanla yetinmemesi sonucunda uğradıkları felaketi anlatması yönünden Kitab-ı Mukaddes’teki İsrailoğullarının başlarından geçenlere göndermelerde bulunur. Bilhassa çölde hiçbir şeyleri yokken Allah’ın İsrailoğulları için gökten yiyecek yağdırması, bu yiyecekler karşısında onların daha da fazlasını istemesi, zamanla ortaya çıkan memnuniyetsizlikleri ve en sonunda Allah’ın bu kavmin nankörlüklerine, arttıkça artan hırslarına/kanaatsizliklerine karşı onları cezalandırması, Köfte Yağmuru filminde Swallow Falls kasabasında yaşayan insanların etrafında farklı bir biçimde ama benzer içerikle yeniden ele alınmıştır. Bu durum, postmodern yazarların müracaat ettikleri yeniden yazma eylemini tekrar imler.

3. Köfte Yağmuru Filminde Kullanılan Metinlerarasılık Yöntemleri

3.1. Anıştırma (Örtük Gönderge)

Anıştırma, diğer adıyla örtük gönderme; metinlerarasılığın en çok kullanılan yöntemlerinden biri olan ve bir metin içinde başka bir metnin çağrışımına dayanan göndergenin bir alt dalını oluşturur. Açık seçik göndermede bulunmadan bir kişi ya da nesne konusunda düşüncüyü uyarma biçimi olan anıştırmada söylenmesi gereken şey açıkça, doğrudan belirtilmek yerine yalnızca telkin edilir (Aktulum, 2000: 109). Anıştırma yönteminin kullanıldığı metinlerde gönderge metin açıkça belirtilmediği için okur bu metinleri kolayca fark edemez. Okurun metin içindeki ipuçlarından hareketle göndermede bulunulan metne ulaşması gerekir. Bu yüzden örtük bir göndergeye işaret eden anıştırmayı saptamak noktasında okura önemli görevler düşmektedir. Anıştırma, daha önce söylenmiş bir şeyi açığa çıkartmaz, söylenmemiş bir şey gizler içerisinde, bundan da geriye, Riffaterre’in deyişiyle bir ‘iz’ kalmıştır. Anıştırma bir yarım alıntıdır. Belli bir metni, alıntıdaki gibi, bütünüyle olduğu gibi değil, kısmen, kısıtlı olarak, tam belirtmeden alıntılar (Aktulum, 2000: 114). Bu nedenle bir metinde anıştırma yöntemini tespit etmek aynı zamanda okurun bilgi ve kültür donanımına bağlıdır.

Köfte Yağmuru filminde anıştırma yönteminin kullanıldığı görülür. Filmde Swallow Falls kasabasında yaşayan insanların sadece sardalya balığı yemek zorunda kalmaları ve bu durumdan duydukları memnuniyetsizlik Hem Kitab-ı Mukaddes’te hem de Kur’an-ı Kerim’de İsrailoğullarının Hz. Musa’ya olan şikâyetlerine bir gönderme niteliğindedir. Bu durum Kitab-ı Mukaddes’te şöyle ifade edilir: *Ve onlar arasında olan karışık halkın iştahları çok arttı ve İsrailoğulları da yine ağlayıp dediler: Bize kim et yedirecek? Mısır’da parasız yediğimiz balığı, hıyarları ve karpuzları ve pırasaları ve soğanları ve sarımsakları hatırlıyoruz; fakat şimdi canımız kurudu; hiçbir şey yok, ancak bu mamı görüyoruz* (Sayılar: 11/4-5-6: 147). Benzer durum Bakara suresi 61. ayette, İsrailoğullarının tek çeşit yiyeceğe daha fazla katlanamadıkları, toprakta yetişen ürünlerden bakla, salatalık, sarımsak, mercimek ve soğan gibi yiyecekler istemeleri şeklinde dile getirilmiştir. Ayetlerden anlaşılacağı

üzere İsrailoğulları tek çeşit yiyecek yemekten bıkmışlar ve canları bol çeşitte yiyecekler istemiştir. Film, bu noktada İsrailoğullarının söz konusu durumlarına telmihte bulunur.

Köfte Yağmuru filmindeki mucit Flint Lockwood'un gökten yiyecek yağdırması, Kitab-ı Mukaddes'e telmih olunan bir başka konudur. Flint'in suyu yiyeceğe dönüştüren makinesi, bir kaza sonucu gökyüzüne fırladıktan kısa bir süre sonra girdiği reaksiyon sonucu yiyecek yağdırmaya başlar. Gökyüzünden yiyecek yağdırılması olayı Kitab-ı Mukaddes'te şöyle dile getirilir: *Ve Rab Musa'ya dedi: İşte, ben sizin için gökten ekmeğe yağdıracağım. (...) Ve Musa dedi: Rab size akşamleyin yemek için et ve sabahleyin doyuncaya kadar ekmeğe verdiği zaman bileceksiniz; çünkü kendisine karşı söylenmelerinizi Rab işitiyor ve biz neyiz? (...) Ve vaki oldu ki, akşamleyin bildircinlar çıkıp ordugâhu kapladılar ve sabahleyin ordugâhun etrafına çığ düşmüştü. Ve düşmüş olan çığ kalkınca, işte, çölün yüzünde, toprağın üzerinde, kırağı gibi küçük, yuvarlak bir şey vardı (Çıkış: 16/4-8-13-14: 72). Gökten yiyecek yağma hadisesi Kur'an-ı Kerim'de ise şöyle anlatılır: *Ve üstünüze o bulutu gölgelik (olarak) çektik ve size kısımet ettiğimiz hoş rızıklardan yeyin diye üzerinize hem kudret helvası, hem bildircin indirdik (Bakara, 2/57: 9).**

Film ile kutsal kitaplarda zikri geçen durum arasındaki fark yiyecek gönderilme işinin çaprazlanmasıdır. Hz. Musa'nın kavmine tek tip denecek yiyecek önce gökten gönderilir. İsrailoğullarının şikâyeti üzerine onlara yerden yiyecek gönderilir. Köfte Yağmuru'nda ise tek tip yiyecek önce yerden/denizden gönderilir. İnsanların açgözlülüğü ve yiyecek ihtirası neticesinde çok çeşitte yiyecekler gökten yağdırılır.

Filmde anıştırma yönteminin uygulandığı bir başka yer de kasaba halkının yiyecek bolluğu karşısında uğradığı felakettir. Hem Kitab-ı Mukaddes'te hem de Kur'an-ı Kerim'de İsrailoğullarının başına gelen felaket, bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. İsrailoğullarının başlarına gelen felaketin birçok nedeni vardır. Bu nedenlerden biri de Allah'ın onlar için gönderdiği nimetlere şükretmeyip hep daha fazlasını istemeleri dolayısıyla kanaatsizlikleri ve memnuniyetsizlikleridir. Onların bu memnuniyetsizlikleri Kitab-ı Mukaddes'te şöyle anlatılır: *Ve Musa'ya dediler: Mısır'da kabirler bulunmadığı için mi çölde ölmek üzere bizi getirdin? Bizi Mısır'dan çıkarmakla bize ettiğin bu nedir? Mısır'da sana: Birak bizi, Mısırlılara kulluk edelim, diye söylediğimiz söz bu değil midir? Çünkü çölde ölmektense, Mısırlılara kulluk etmek bizim için daha iyi olurdu. (...) Ve İsrailoğullarının bütün cemaati, çölde Musa'ya karşı ve Harun'a karşı söylendiler; ve İsrailoğulları onlara dediler: Keşke Mısır diyarında et kazanları başında oturduğumuz zaman, doyuncaya kadar ekmeğe yerken Rabbin elile ölse idik, çünkü bütün bu cemaati açlıkla öldürmek için bizi bu çöle çıkardınız. (...) Ve kavim Musa ile çekişip dediler: Bize su ver de içelim. Ve Musa onlara dedi: Niçin benimle çekişiyorsunuz? Niçin Rabbi deniyorsunuz? Ve kavim orada susadı ve kavim Musa'ya karşı söylenip dedi: Bizi, oğullarımızı ve hayvanlarımızı susuzlukla öldürmek için, niye bizi Mısır'dan çıkardın? (Çıkış: 14/11-12; 16/2-3; 17/2-3: 70-73). Ayetler İsrailoğullarının kendilerine sunulan iyiliklere karşı sürekli bir şikâyeti dile getirmeyi, nankörlüğü ve kanaatsizliği açıkça ortaya koyar. Hz. Musa'nın kendilerini Mısır firavunlarının zulmünden kurtardığını idrak edemeyen bu topluluk, ardı arkası gelmeyen ihanetleri yüzünden cezalandırılmıştır.*

Kur'an-ı Kerim'de İsrailoğullarının bu özelliği şöyle ifade edilir: (...) *Ve düşünün ki Rabbiniz şöyle ilan buyur(muş)du: "Celalim hakkı için, şükrederseniz elbette size (nimetlerimi) artırırım ve eğer nankörlük ederseniz haberiniz olsun ki azabım çok şiddetlidir" (İbrahim, 14/6-7: 257).*

İsrailoğullarının uğradığı felaket Kitab-ı Mukaddes'te bir yok oluş şeklinde dile getirilir: *Ve et daha dişleri arasında iken, çiğnemededen evvel, kavme karşı Rabbin öfkesi alevlendi ve Rab kavmi gayet büyük vuruşla vurdu. Ve o yerin adı Kibrot-hattaava (iştah kabirleri) konuldu, çünkü iştahlanan kavmi orada gömdüler (Sayılar: 11/33-34-35: 148). Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının sürekli aynı şeyi yemekten sıkıldıkları için Hz. Musa'dan yiyecek et istemeleri üzerine, Rabbin onlara yiyecek et gönderdiği belirtildikten sonra Rabbin onların bu durumları karşısında nasıl davrandığı ise şöyle anlatılır: *Bir gün, iki gün ve beş gün ve on gün ve yirmi gün değil, fakat bütün bir ay, burnunuzdan gelinceye kadar ve size tikslenme verinceye kadar yiyeceksiniz; çünkü aranızda olan Rabbi reddettiniz ve onun önünde: Niçin Mısır'dan çıktık? diyerek ağladınız (Sayılar: 11/19-20: 147).**

Filmde örtük bir biçimde gönderge yapılan bu konu, Swallow Falls kasabasındaki insanların olanla yetinmeyip açgözlülükle, birbiri ardınca sıralanan yiyecek siparişleriyle ele alınmıştır. Kasaba halkına gökten yağdırılan çizburgerler, şekerlemeler, sosisli sandviçler, biftekler ve daha birçok yiyecek onların kanaatsizlikleri nedeniyle istenmeyen bir durum yaratır. Makineye aşırı derecede yiyecek siparişi yüklemesi yapıldığı için makine kontrolden çıkarak dev boyutta yiyecekler yağdırmaya başlar. Öyle ki felaketin ilk göstergesi spagetti hortumu biçiminde ortaya çıkar. Daha sonra devasa yiyecekler insanların üzerine gökten yağmaya başlar. En sonunda canlarını kurtarmak zorunda kalan bu insanlar yaşadıkları kasabayı terk etmek zorunda kalırlar. Tıpkı Allah tarafından nankörlükleri ve hadsizlikleri nedeniyle çöle sürülen ve orada yok olan İsrailoğulları gibi bu insanlar da yaşadıkları adadan başka bir yere gitmek mecburiyetinde kalırlar.

Köfte Yağmuru filminde mekân unsuruna da göndermede bulunulduğu görülür. Filmdeki olaylar bir adada geçer. Buradaki ada Flint'in suyu yiyeceğe dönüştüren icadıyla adeta bir cennete dönüşmüştür. Herkes istediği kadar, istediği yiyeceği yiyebilmektedir. Bu yönüyle ada, orada yaşayan insanlar için sayısız nimetlerle dolu bir yer olarak tasvir edilir. Ancak insanların artan iştahları dolayısıyla olanla yetinmeyip büyük bir açgözlülükle yemek yeme hırsına kapılmaları onların başına büyük bir felaket getirir. Yiyeceklerin yenemeyecek derecede büyük boylarda yağmaya başlaması bu insanların hayatlarını tehlikeye sokar. Dev boyutlarda yağın bu yiyeceklerden kurtulma yollarını arayan kasaba halkı çareyi adayı terk etmekte bulur. Böylece kasaba halkı için önceleri cennet hâline gelen ada, yiyeceklerin hayatlarını tehlikeye sokmasıyla bir anda cehenneme dönüşmüştür.

Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının Firavun zulmünden Allah tarafından nasıl kurtarıldığıyla ilgili olarak Çıkış bölümünde geçen ayet de onların bu sıkıntıdan kurtulup nasıl müreffeh bir hayata kavuştuklarını anlatır:

Ve Rab dedi: gerçekten Mısır'da olan kavminin sıkıntısını gördüm, ve angarya memurlarının yüzünden onların feryadını işittim; çünkü onların acılarını bilirim. Ve onları Mısırluların elinden kurtarmak için ve onları o diyardan iyi ve geniş bir diyara, süt ve bal akan diyara, Kenanlı ve Hittî ve Amorî ve Perizzî ve Hivî ve Yebusîlerin yerine çıkarmak için indim (Çıkış: 3/7-8: 58).

Hız. Musa, kavmini Firavun zulmünden kurtardıktan sonra onları Sina Çölü'ne çıkarmış ve burada onlara Allah tarafından büyük nimetler verilmiştir. Bu nimetler sayesinde iyi ve güzel bir yaşam süren İsrailoğulları, Hız. Musa'nın kutsal yer olan Filistin'e girip oradaki düşmanlarla savaşıma emrine uymadıkları için Allah tarafından cezalandırılmışlardır. Böylece çöl üzerindeki güzel yaşamları son bulmuş ve Sina Çölü'nde kırk yıl boyunca zahmetler içerisinde yaşamak zorunda kalmışlardır.

Köfte Yağmuru filminde başlangıçta iyi ve güzel olayların yaşandığı ada, açgözlülüğün doğan bir felaket neticesinde yaşanamayacak bir yer hâline gelmiştir. İsrailoğulları da Mısır diyarından çıkıp Allah'ın lütuflarıyla dolu olan çöl üzerinde iyi ve güzel günler yaşamışlardır. Ancak korkaklıklarından dolayı Hız. Musa'nın emrine uymadıkları için Allah tarafından cezalandırılmışlardır. Burada gönderge metnin mekân açısından çaprazlama yoluyla gizlendiği görülmektedir. İsrailoğullarının yaşadığı mekân olan "çöl"e karşılık, filmde "ada" mekânı kullanılmıştır. Ada halkı da tıpkı İsrailoğulları gibi ettiklerinin cezasını bularak yaşadıkları bölgeyi terke mecbur kalmışlardır.

3.2. Parodi (yansılama)

Metinlerarası ilişkinin farklı bir boyutunu oluşturan parodi, göndergede bulunan metnin konusuna atıfta bulunur. Gönderge metnin biçimine dokunmadan konu düzeyinde bir ilişki söz konusudur. Yansılama konuyu değiştirerek anlamsal bir dönüşüm yaratır. (...) Bir metni yeni bir metin yaratmak için örnekçe olarak alır (Aktulum, 2000: 119). Aktulum, yansılamanın yergisel olmaktan çok alay etmek, daha doğrusu eğlenmek amacıyla olduğunu belirtir.

Köfte Yağmuru filminde parodinin, anıştırmada olduğu gibi, gökten yiyecek yağdırılması bağlamında ele alındığı görülür. Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarına indirilen kudret helvası ve bildircin etinin, Allah tarafından bir lütuf şeklinde sunulmasına karşılık filmde bu durum biraz daha eğlenceli bir hale getirilerek çizburger, soslu sandviç, köfte gibi yiyeceklere dönüştürülmüştür. Kitab-ı Mukaddes'teki o ciddi havanın bozularak eğlenceli bir hâle getirilmesi parodinin taşıdığı özellikten ileri gelir. Aynı zamanda kudret helvası ve bildircin etinin o dönemdeki taşıdığı anlamın, filmde Amerikan fast-food kültürüne yaslandırılması/dönüştürülmesi gülünç bir etki yaratmıştır.

Filmde ada halkının fiziksel görünümünde de parodiye müracaat edilir. Çölde yaşayan İsrailoğulları zayıflarken adada yaşayanlar kilo almaya/şişmanlamaya başlar. Belediye başkanının fiziksel görünümünde zamanla ortaya çıkan gözle görülür değişim parodinin gülünçleştirme etkisini ortaya koyar⁶. Filmin başlarında normal bir insanın ölçülerinde olan başkan, artan yiyecek bolluğu karşısında sürekli yemek yiyerek şişmanlar. Öyle ki şişirilmiş bir balon gibi büyüyen gövdesi onu neredeyse tanınmaz bir hâle getirir. Onun bu gülünç durumu, Flint'in laboratuvarında başkanı birden karşısında görüp korkması ve kasabanın yiyecek turizmine açılacağı gün açılış konuşmasını yapmak için kürsüye çıktığında, onu izleyenlerden biri tarafından "ne kadar şişman bir adam" şeklinde tanımlanması ile ortaya konur. Bu şişmanlığı yüzünden yürüyemeyecek hale gelen başkan artık scooter kullanarak dolaşmaya başlar. Onun, bu durumun farkında olmadan normal bir insan gibi hayatına devam etmesi işin parodi boyutunu daha da etkili kılar.

⁶ Belediye başkanının oburluğu Ek-5'te verilmiştir.

Filmin başlarında yağan devasa boyutlardaki yiyecekler insanlara, evlere zarar verirken insanların bu duruma gülümseyerek karşılık vermeleri parodinin kullanıldığı bir başka yere işaret eder.⁷

Filmdeki bazı sahneler de parodi yöntemiyle eğlenceli bir hâlde sunulmuştur. Flint aşık olduğu kız, Sam Sparks, için yiyecek jölesinden bir mekân yapar ve bu mekânın içinde hem jöle yiyerek hem de eğlenceli bir şekilde vakit geçirirler. Flint'in çocuklar için gökten dondurma yağdırması ve kar yerine dondurma toplarıyla dondurma savaşı yapmaları, erimiş peynirden oluşan havuzlar, şekerlemelerden oluşan tepeler ve buna benzer daha birçok yiyecek maddesinden oluşan yerler parodinin eğlence boyutunu vurgulayan öğeler olarak filmde yer alır.

Köfte Yağmuru'nda açgözlülüğün hudutlarını gösteren bu öğeler, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de İsrailoğullarının kanaatsizliğinin gülünç bir şekilde dönüşümünü içerir. Nitekim İsrailoğulları, Hz. Musa'dan su ve yiyecek, gölgelenecek bir yer, üzerlerine giyecek elbiseler, tek çeşit yemekten bıkınca et, etin ardından daha fazla çeşitte yiyecekler istemişlerdir. Filmde de insanların Flint'ten ardı ardına yiyecek istedikleri görülür. Ancak İsrailoğullarının istekleri şartlar dahilinde makul görülür bir nitelikteyken, filmdeki insanların istekleri aklın hudutlarını zorlayıcı bir özellik taşır.

Sonuç

Bir metnin kendinden önce yazılmış başka bir metinle ilişkilendirilerek yeniden ele alınması anlamına gelen metinlerarasılık ve yeniden yazmak, postmodern anlatılarda sıkça başvurulan tekniklerden biridir. Bu teknik sayesinde yazar, göndergede bulunduğu metinden ödünç aldığı anlamı dönüştürerek yeni bir anlama ulaşmaya çalışır. Köfte Yağmuru filmi metinlerarasılık ve yeniden yazmak yöntemine göre incelendiğinde film metninin semavi kitaplara göndermelerde bulunduğu, film kurgusuyla semavi kitaplarda anlatılan olaylar arasında bazı ortak birlikteliklerin olduğu görülür. Kitab-ı Mukaddes'te Mısır Firavunlarının zulmüne uğrayan İsrailoğullarının başlarından geçen olaylar, metinlerarasılık yöntemi olan anıştırma ve parodi yoluyla yeniden dönüştürülerek farklı bir platformda ele alınmış, böylece film ile Kitab-ı Mukaddes arasında paralellikler olduğu tespit edilmiştir.

Filmin mekânı olan Swallow Falls kasabasındaki insanların sardalyadan başka bir şey yiyemiyor oluşlarından duydukları memnuniyetsizlik ile İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonra tek tip yiyecekleri olan kudret helvası yemekten duydukları bıkkınlık arasında ortak bir benzerliğin olduğu söylenebilir. Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının çekmiş olduğu sıkıntıların Allah tarafından nasıl görüldüğü ve buna karşılık onların yine Allah tarafından süt ve bal akan bir diyara götürüldüğü anlatılır. Filmin temelinde, Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan bu memnuniyetsizliğin yeniden bir yorumu sunulmaktadır. Swallow Falls kasabasındaki halkın sadece sardalya balığı ile beslenmek zorunda kalışları, İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonraki tek tip yiyecekleri olan kudret helvası ile benzer bir ilişkiyi ortaya koyar. Bu benzer ilişki, çaprazlama bir yöntemle anlatılır. Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarına gönderilen tek tip yiyecek olan kudret helvası havadan yağdırılırken filmde tek tip yiyecek olan sardalya yerden yani denizden gelmektedir.

Mucit Flint Lockwood'un suyu yiyeceğe dönüştüren bir makine icat etmesiyle gökten yiyecek yağmaya başlaması, Kitab-ı Mukaddes'te gökten yiyecek yağdırılması olayına bir gönderme niteliği taşır. Filmde yağın yiyecekler karşısında insanların giderek artan iştahları, bu iştahları dolayısıyla hep daha fazlasını istemeleri ve bunun sonucunda açgözlü bir toplum hâline gelmeleri, yağın onca yiyeceğe kanaat etmeyen insanların yeme hırsları yüzünden başlarına gelen felaketler Kitab-ı Mukaddes'te benzer biçimde İsrailoğulları için anlatılmıştır. İsrailoğulları da tıpkı filmdeki kasaba halkı gibi tek yiyecekleri olan kudret helvasını yemekten bıkmışlar ve Hz. Musa'ya ağlayıp yakararak farklı türlerde yiyecekler istemişlerdir. Onların bu ağlayıp sızlanmaları karşısında Allah tarafından gökten et yağdırılmıştır. İsteklerinin ardı arkası kesilmeyen İsrailoğulları, içinde buldukları durumdan bir türlü tatmin olamayıp hep daha fazlasını istemişler ve en sonunda verilen nimetlere şükretmedikleri için helak olmuşlardır.

Filmin Kitab-ı Mukaddes'ten ödünç aldığı en önemli izleklerden birinin de İsrailoğullarının yenilen ve içilen yiyecekler karşısında şükretmeyip hep daha fazlasını isteyen açgözlülükleri nedeniyle uğradıkları felakettir. Zira İsrailoğulları, peygamberleri olan Hz. Musa'dan sürekli farklı şeyler istemişler ve her istekleri yerine gelmesine rağmen bir türlü şükretmemişlerdir. Bunun neticesinde Allah'ın azabına uğramışlardır. Bu durum Kitab-ı Mukaddes'te "Bir gün, iki gün ve beş gün ve on gün ve yirmi gün değil, fakat bütün bir ay, burnunuzdan gelinceye kadar ve size tikslenme verinceye kadar yiyeceksiniz" şeklinde anlatılmış, en sonunda Rabbin öfkesine neden olarak büyük bir vuruşla vurulmaları ve "iştah kabirleri" diye tabir olunan bir yere gömülmeleri hâlinde ifade edilmiştir. Benzer biçimde Swallow Falls kasabasındaki insanlar başlangıçta yemekten tiksindikleri sardalyadan sonra türlü türlü yiyecekler karşısında giderek iştahlanmışlar, hep daha

⁷ İnsanların yağın yiyeceklerle karşı gülümseyerek tepki göstermeleri Ek-6'da verilmiştir.

fazla ve daha farklı yiyecekler isteyerek kendi felaketlerine doğru farkında olmayarak yol almışlardır. Kasaba halkı için gökten yağın yiyecekler zamanla daha büyük boyutlara ulaşmış ve en sonunda hayatlarını tehlikeye sokacak bir duruma gelmiştir. Gökten devasa boyutlarda yağın yiyecekler altında ezilme tehlikesi geçiren bu insanlar, açgözlülüklerinin ve arttıkça artan iştahlarının cezasını neredeyse canlarıyla ödemek zorunda kalacak bir duruma düşmüşlerdir.

Filmin yeme hırsına bağlı olarak ele aldığı oburluk ve açgözlülük kavramları özellikle kasabadaki belediye başkanının şahsında somut bir ifade bulur. Kasaba halkı her ne kadar yeme iştahlarına bağlı olarak kendi felaketlerine doğru sürüklense de onların bu felaket sürecini hızlandıran ve daha da büyük bir felakete uğramalarına neden olan kişi belediye başkanı olur. Belediye başkanı, hırsı, iktidarı ve oburluğu/açgözlülüğü uğruna kasaba halkının hayatını hiçe saymıştır. Suyu yiyeceğe dönüştüren makineye, daha da fazla para ve şöhret kazanma arzusuyla gereğinden çok komutlar vererek makinenin kontrolden çıkmasına ve böylece makine vasıtasıyla gökten yağın yiyeceklerin devasa boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Belediye başkanının bu tamahkar tavrı, Kitab-ı Mukaddes'te bahsedilen, İsrailoğullarını güçleriyle ve iktidarıyla ezen Mısır firavunlarını hatırlattığı gibi artan iştahlarıyla hep daha fazlasını isteyen İsrailoğullarına da bir gönderme olarak düşünülebilir. Bu bağlamda filmin Kitab-ı Mukaddes'le kesiştiği nokta farklı bir sunumla ama aynı sonla verilmiştir. İsrailoğullarını ezen ve aşağılayan Mısır firavunları kendi hırslarının cezasını helak olmakla çektikleri gibi açgözlülükte ve oburlukta sınır tanımayan İsrailoğulları da aynı şekilde yok olmaya mahkum edilmişlerdir. Filmde hırslarının esiri olan belediye başkanı da kasabayı felakete sürükleyerek kasaba halkıyla birlikte yok olma/ölüm tehlikesine uğramıştır.

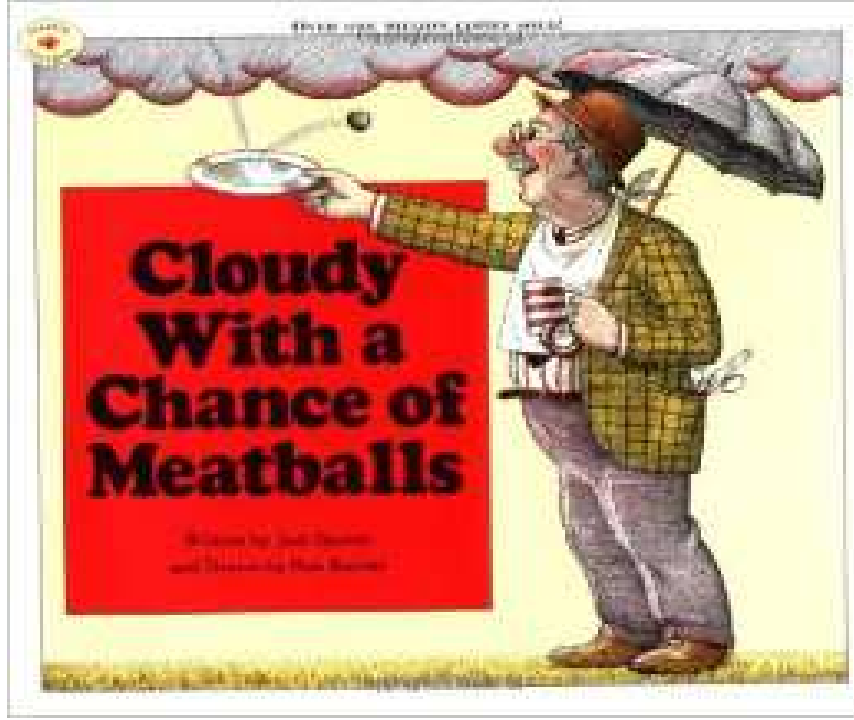
Filmde Kitab-ı Mukaddes'e örtük bir biçimde yapılan göndermelerden başka parodi yönteminin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Göndergede bulunan metni eğlenceli ve alaycı bir biçimde ele alarak dönüştürmek anlamına gelen parodi yöntemi, çocuklar için yazılmış bir kitabın senaryoya uyarlanması neticesinde filme hem eğlenceli hem de farklı bir hava katmıştır. Film senaryosunun, göndergede bulunan metin olan Kitab-ı Mukaddes'teki kimi olay ve durumların çocukları cezbedici bir anlatımla parodi yöntemine uygun bir biçimde kurgulandığı görülür. Buna göre, İsrailoğulları döneminde gökten yağdırılan kudret helvası, filmde güncel bir boyut kazanarak çizburger, köfte, spagetti, pizza gibi Amerikan fast-food ürünleri dairesinde sunulmuştur. İnsanların hem yedikleri hem de içinde yüzdükleri peynirden havuzlar, kar yerine dondurmalarından oluşan kış mevsimi ve kartopu yerine dondurma toplarıyla savaş yapılması, iktidarın, hırsın ve açgözlülüğün en gözle görülür temsilcisi olan belediye başkanının sürekli yemek yiyerek şişmanlaması ve en sonunda scooterla gezmeye başlaması gibi sahneler filmin parodi yoluyla eğlenceli bir hâle gelmesini sağlamıştır.

Köfte Yağmuru, bir eserin kendinden önceki bir başka eserden izler taşıdığını, dolayısıyla birbirinden etkilenmeyen hiçbir eserin olamayacağını ortaya koyan metinlerarasılık ve yeniden yazmak yöntemine göre incelenmiş ve filmde göndermede bulunan ana metin Kitab-ı Mukaddes'teki kimi olayların yeniden ve daha güncel bir yorumla sunulduğu tespit edilmiştir. Köfte Yağmuru, orijinalinde çocuklara hitaben yazılmış bir roman olması, oradan sahneye uyarlanması yönüyle de metinlerarasılığın sadece yazılı metinler arasında olmadığını, farklı alanlar arasında da bir bağ kurulabildiğini ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- BARRET, Judi (1978). *Cloudywith a Chance of Meatballs*, United States: Atheneum Boks.
- CHRIS, Miller, LORD, Phil (2009). *Cloudywith a Chance of Meatballs (Köfte Yağmuru)*, ABD: Sony Pictures Studios.
- KIZILER, Funda (2008). *Moderniteden Postmoderniteye Kavramsal Bir Yolculuk*, Konya: Salkımsöğüt Yayınları.
- KİTAB-I MUKADDES (1997). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.
- KOLCU, Ali İhsan (2011). *Edebiyat Kuramları, Tanım-Tenkit-Tahlil*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- MORAN, Berna (2013). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖNAL, Ayça (2013). "Metinlerarasılık Bağlamında Müzik Sanatında Alıntı ve Yeniden Üretim" *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, S. 17, s. 69-78.
- SAZYEK, Hakan (2002). "Türk Romanında Postmodernist Yöntemler ve Yönelimler", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, S. 65/66/67, s. 493-508.
- YAZIR, Elmalılı M., Hamdi (2000). *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Şerîfi*, İstanbul: İşaret Yayınları.

EKLER

Ek-1: Cloudy With a Chance Of Meatballs adlı çocuk kitabının kapak resmi.

Ek-2: Köfte Yağmuru animasyon filmin afiş resmi.

Ek-3: Filmde gökten çizburgerin yağdığı sahne.

Ek-4: Spagetti hortumu.

Ek-5: Belediye başkanının oburluğu/açgözlülüğü.

Ek-6: İnsanların yağın yiyeceklere karşı gülümseyerek tepki göstermeleri.